

Búskapur:

Sum at samanbera kýr við møtrikkar

Svar til Sakaris og aðrar:

Tað undraði meg ikki sørt, at grein mín skuldi vekja slíka ósing millum loysingarmenn. Illa nokk var blaðið komið á gøtuna, fyrr enn eg var skuldsættur fyri at vera huldumaður, sambandsmaður og fyri at vilja gera Føroyar búskaparlaga heftar av Danmark.

Til hetta nýðst eg at siga, at tit ikki hava lisið grein mína við meira enn einum hálvum eyga.

1) Navnið Kári er mitt kristna navn og ikki nakað dulnevið fyri Atla Dam, sum Sakaris Wang fortelur í bynum.

2 & 3) Eg eri avgjørt ikki sambandsmaður, men ynski bert at fáa eitt meira realistiskt tjak um hvørjar búskaparlagar fylgjur okkara ríkissáttarlaga stóða heftar við sær. Tað er soleiðis ikki mitt ynski at fáa Føroyar meir heftar av Danmark, men bert at lýsa hvussu heftar Føroyar eru. At sannleikin í hesum máli ikki er so væl lyddur millum loysingarmenn er ikki nakað nýtt.

Siðan til kritikkin av metingum mínum: Var grein mín eitt vónbrot fyri Sakaris Wang, so er kritikurin hjá Sakarisi eitt enn størri vónbrot fyri meg. Hann visir tyðuliga hvussu torført tað er hjá nógvum loysingarmönnum at loysa seg úr sjálvsdyrkun og nationalromantikki og siggja stóðu okkara uttan forðomar.

Ti má greinin hjá Sakarisi ganga eftir tí gomlu politikarreseptini: "Tá ið tú manglar argument, royn so við flosklum og brigsli."

Skattatrýstið

Tá ein setur sær fyrri at rokna føroyska skattatrýstið út og samanber tað við skattatrýstið í øðrum londum, skuldi tað verið sjálvsagt, at ein nýtir sama hátt at rokna tað út. Men tað gera hvørki Hergeir Nielsen ella Sakaris Wang. Tað teir gera, er sum at samanbera kýr við møtrikkar. Tølini teir samanbera eru útroknað hvørt á sín hátt, og kunnu tit ikki samanberast.

Skattatrýstið í Danmark er 44%, her eru bæði beinleiðis og óbeinleiðis skattir iroknaðir. Um Sakaris og HN gera sær tann ómak at hyggja í altjóða hagtøl, t.d. í Statistisk Tíðarsýning, siggja teir, at soleiðis verður skattatrýstið uppgjørt í hinum framkomnu londunum. Men tá skattatrýstið skal roknað út fyri Føroyar, hava teir ikki allar teir óbeinleiðis skattirnar við. Teir taka nevniliga prísviðbøtur og nakkrar aðrar smærri upphæddir berturav.

Orsøkin til at ein ikki kann

gera hetta, og heldur ikki ger hetta í altjóða hagtølum, er tann einfalda, at fyrri skattgjaldaðan er skattur skattur, um hann fer til pensiónir ella prísviðbøtur.

Um tað almenna nýtir peningin innan fyrri hetta ella hatta ókið broyrt ikki um skattatrýstið.

I Føroyum er ein eisini farin at nýta henda útrokningarghatt. Í ARSfrágreiðingini 1980 stendur tað soleiðis á síðu 172, annað brot, sitat: "Fyri at lýsa skattagrundarlagið, kann nevast, at beinleiðis skattur til land og kommunu, saman við óbeinleiðis skatti so sum tollur, innflutningsavgjöld og framleiðsluavgjöld, vóru 34% av bruttofaktorríntøkuni í 1978."

Hóast tað í altjóða hagtølum og í mínum útrokningum e rbruttotjóðarúrtøkan og ikki bruttofaktorríntøkan, ið verður nýtt sum grundtál, verður niðurstøðan í øllum førum tann sama. Skattatrýstið í Føroyum roknað á sama hátt sum í øðrum londum er 33% og ikki 25%, sum Sakaris og HN vilja hava tað at vera.

Multiplikatorurin enn einaferð

Sakaris sigur, at eg við lítum skili havi kagað í eina danska lærubók í nationalekonomi, tí eg ikki fái multiplikatorin at vera tað, sum Sakaris vil hava hann at vera. At hann er lítill, gevur Sakaris eina grund til, nevniliga tann at Føroyar eru eitt lítið land. Sakaris er eins væl og eg sjálvur greiður yvir, at eingin her á landi við vissu veit, hvussu stórir hesin góði multiplikatorur er. Hetta hóast ól onnur framkomin lond nýta hann til nærum øll sløg av búskaparlíggum metingum.

Fyri tað fyrsta vil eg loyva mær at ivast í at loysingarmenn sjálvir trúgva, at hann er so lítill, sum Gad og Sakaris siga hann at vera. Um so var, hví lótu teir so danir gjalda tær sosiala ábøturnar sum vóru framdar undir seinasta landsstýri? Tað er og verður mær ein gáta.

Nógvar góðar grundir

Men tað eru nógvar góðar grundir til, at multiplikatorurin er væl størri enn tað Sakaris vil hava hann at vera.

Restandi stabilisatorar

I búskaparfrøði talar ein ofta um búskaparlígar stabilisatorar. Hetta eru mekanismur, sum bæði í góðum og ringum tíðum gera, at broytingarnar ikki henda ov knappliga. Stabilisatorar-

arnir virka sostatt doyvandi á multiplikatorin. At føroyski búskapurin ikki hevur tilíkar stabilisatorar, hava vit sæð fleiri ferðir. T.d. frá 1975 til 1977, tá bruttotjóðarúrtøkan vaks við 60 prosentum og seinast frá 1979 til 80, tá vøxturin var 18 prosent. Sum flestu búskaparfrøðingar vita eru hetta óvanliga stór tøl.

Týðningarmestu stabilisatorarnir, ið vanta eru hesir:

Ein progressiv skattaskipan

og arbeiðsloysisstuðul. Eg skal royna at greiða stutt frá hvussu teir virka.

1. Progressiv skattaskipan

Prinsippið í eini progressivari skattaskipan er, at jú størri inntøku ein hevur, jú størri verður skattaprosentið. I góðum tíðum, tá inntøkurnar vaksa, verður samlaða skattatrýstið størri, t.v.s. ein størri og størri partur av samlaðu inntøkuni verður kravdur inn í skatti.

(I flestu framkomnu londum er tað óvanligt at hava javnvág á figgjarlógini. Um tað er yvirskot ella undirskot á figgjarlógini er hetta eitt amboð t.d. til at skapa arbeiði til allar hendur.)

Hitt almenna sparis sostatt upp. Tað at ein króna verður spard í almenna sektorinum, ger at inntøkuvøxturin verður minni enn hann annars hevði verið, t.v.s. hann ger multiplikatorin minni. Men sum fólk flest vita er føroyska skattaskipanin bert í lítlan mun progressiv. Ein skattaborgari, sum hevur eina inntøku uppá 90.000 hevur sama skattaprosent sum ein, ið hevur eina inntøku uppá 2 ella 300.000 kr. At vit ikki hava eina sovarðna mekanismu í føroyska búskapinum, ger multiplikatorin somikið størri.

2. Arbeiðsloysisstuðulin

I góðum tíðum er arbeiðsloysisstuðulin lítill og eingin, tí øll hava arbeiði. Koma so ringar tíðir og arbeiðsloysi, verður nógv útgjöldið í arbeiðsloysisstuðuli. Um tað almenna so ikki krevur meira skatt inn, føra tær vaksandi útreiðslurnar til arbeiðsloysisstuðul við sær, at tað verður hall á figgjarlógini.

Tað almenna letur sostatt meir pening út enn tað krevur inn í skatti, og verður nettoskuldari yvirfyri borgarunum í landinum. Men henda peningautpumpingin ger, at meir peningur verður millum fólk, og at fleiri koma í arbeiði. Sostatt ger arbeiðsloysisstuðulin, at ringar tíðir ikki verða so ringar, og at góðar tíðir ikki vera so góðar. Men henda doyvaran hava vit jú heldur ikki í føroyska búskapinum.

3. Figgjar á gjaldsjavna-

hallinum
Ein triðja orsök til at vænta ein stóra multiplikator er, at

undanfarna eins væl og sitandi landsstýrissamgonga hava figgjað innflutningsyvirskotið við lantøkum uttanlands. Høvdu tær í staðin táttað figgjarpolitikkinn fyrri at halda innflutning og útflutning líka stórar, hevði inntøkuvøxturin ikki sligið so væl ígjøgnum. Heldur ikki hesin doyvarin á multiplikatorin hevur verið tikið í nýtslu í føroyska búskapinum.

4. Forskjóting av nýtsluni

Ein fjórða orsök er til at halda multiplikatorin hjá Sakarisi vera ov lítlan. Hon er, at samansetingin av nýtsluni broyttist, so hvørt sum inntøkan broyttist. Hevur ein stóra inntøku, er nýtslan av luksusvørum stór, meðan nýtslan av neyðsynjarvørum er prosentvis stór, tá inntøkan er lítill. Fylgjan av hesum er, at jú størri inntøkan í Føroyum verður, lutfalsliga minni verður tann parturin vit keypa úr Føroyum. Tað at parturin vit keypa í Føroyum verður minni ger, at vit fáa ein minni multiplikator. Høvdu vit mist ríkisstudningin frá einum degi til annan, hevði inntøkan minkað við í minsta lagi teimum 400 milliónunum. Er inntøkan minknað við teimum fyrstu 400 milliónunum, keypa føroyingar lutfalsliga fleiri innlendis framleidda vørur. Tað er hetta sum ger, at multiplikatorurin er munandi størri enn annars kundi roknað við.

Uttanríkishandilin

At enda grundgevingin hjá Sakarisi fyrri at Føroyar hava ein lítlan multiplikator. Hann sigur at stór lond hava ein stóran multiplikator, og smá lond ein lítlan. Hetta byggir á at stór lond hava ein minni uttanríkishandil enn smá lond. Men sum Sakaris væl veit, er hetta ikki altíð so. T.d. hava Belgia og Haland, sum búskaparlaga sæð eru 2-300 ferðir so stór sum Føroyar, ein vøruhandil sum ávikavist er 54 og 44% av bruttotjóðarúrtøkuni. Føroyski uttanríkishandilin liggur harafturimóti millum 35 og 40%.

Heldur bjartskygdar metingar

I seinastu grein míni nevndi eg at metingar mínar vóru heldur bjartskygdar. T.d. var ein av fyritreytum mínum, at vit kunnu seta beinleiðis handil við øllum vørum í staðin fyrri at innflyta gjøgnum Danmark ella eitt annað land. Tað er tó greitt at tað aldri fer at loysa seg at gera agentur í Føroyum fyrri fleiri milliónir vørusløg. Um vit sluppu undan teim donskum einaagenturinum, hevði samhandil okkara við onnur lond enn Danmark sjálvandi vaksið munandi, men nógvar

kunnu vit kjakast um, men tað broyrt ikki úrslitið við meir enn 1-2%. So sjálvt um Sakaris hevur rætt í hesum, so hevði niðurstøðan kortini verið tann sama.

Tey veikastu verða fyrst rakt

Æ enda í lesarabrevinum filosoferar Sakaris yvir, hvønn part av føroyska fólkinum búskaparlaga afturgongdin fyrst rakt.

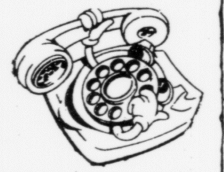
Hann metir, at tey sum eru væl fyrri frammanundan høvdu verið hardest rakt. Tað undrar meg stórliga at ein søgumaður sum Sakaris skal siga sovrðið. Uppgjøgnum tíðirnar, og eisini í dag, siggja vit í grannalondum okkara, at tey, ið fyrst verða rakt av kreppu og ringum tíðum eru teir veikustu bólkarnir í samfelagnum. At tað eisini hevði verið soleiðis í Føroyum, skal ein helst vera fanatiskur loysingarmaður fyrri at kunna ivast í.

Vit sóknast eftir seljarum í hesum bygðum:

Sørvági, Kvívík, Eiði, Kollafjørður, Haldórsvík, Skála, Toftir, Nes, Gjógv, Funningsfjörð, Elduvík, Funningi, Syðrugøta, Norðagøta, Oyndarfjörð, Mikladali, Vestmanna, Viðareði, Norðdepli og Hvannasundi.

Um onkur hevur hug at royna, so ring 11820 beinanvegin. Tú fær 1 Krónu fyrri hvørt blaðið tú selur.

Hondbóltssamband Føroya

Sum áður lýst verður eykaðalfundur hildin í ÍSF húsinum tann 28. august 1982 kl. 10.00.

1. Dagskrá sambært grein 4 í lógini
2. Lógarbroying

Starvsnevnd ÍSF's